

Гаврилькевич В. Зміст і співвідношення понять «психічний розлад», «психічне порушення», «психічна хвороба», «психічне захворювання», «психічна патологія». *Практична психологія XXI ст.: проблеми та перспективи* : матеріали VIII міжвузівської науково-практичної конференції (Хмельницький, 24 квітня 2024 р.). Хмельницький: Кафедра психології ХГПА, 2024. С. 71-74.

Гаврилькевич В'ячеслав,
доцент кафедри психології та педагогіки,
кандидат психологічних наук, доцент
Хмельницький національний університет

**ЗМІСТ І СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ
«ПСИХІЧНИЙ РОЗЛАД», «ПСИХІЧНЕ ПОРУШЕННЯ»,
«ПСИХІЧНА ХВОРОБА», «ПСИХІЧНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ»,
«ПСИХІЧНА ПАТОЛОГІЯ»**

У психіатрії та клінічній психології для позначення різноманітних негараздів у психічному функціонуванні людини використовується низка понять, таких як: «психічний розлад», «психічне порушення», «психічна хвороба», «психічне захворювання», «психічна патологія». Досить часто ці поняття вживаються як взаємозамінні синоніми. Зважаючи на те, що в наукових дослідженнях необхідне чітке розуміння відповідних понять і доречне їх використання, ми вирішили з'ясувати, чи дійсно зазначені поняття є синонімами, і чи можна їх використовувати як повністю взаємозамінні.

Мета цієї публікації – з'ясування змісту і співвідношення понять «психічний розлад», «психічне порушення», «психічна хвороба», «психічне захворювання», «психічна патологія».

Зміст (сутнісне значення) поняття «психічний розлад». У тлумачному словнику сучасної української мови подано такі значення слова *розлад*:

- 1) відсутність згоди у стосунках між ким-небудь; нелад // чвари, ворожнеча, розбрат;
- 2) відсутність погодженості, єдності в чийх-небудь діях, вчинках і т. ін. // відсутність відповідності з чимсь у чийх-небудь діях, вчинках;
- 3) порушення душевної рівноваги;

4) порушення нормальної діяльності, функціонування яких-небудь органів;

5) відсутність злагодженості у звучанні (музики, співів) [1, с. 1248].

Завдяки етимологічному словнику української мови ми дізналися, що слово «розлад» є похідним від слова «лад», яке, у свою чергу, походить від праслов'янського слова *ladъ* «порядок; згода; заручини» [2, с. 180]. А префікс «роз-», який має одним із значень «членування чогось, розкладання на частини» [3, с. 104], у цьому слові вказує на членування порядку, згоди, тобто на втрату єдності, цілісності, рівноваги та єдиного для всієї системи порядку.

Отже, за своєю суттю слово «розлад» вказує на відсутність порядку в системі (фізичній, біологічній, психічній чи соціальній), відсутність узгодженості, єдності між частинами, що утворюють систему, відсутність внутрішньої рівноваги системи.

Друге слово «психічний» є прикметником, який вказує на те, що розлад стосується саме *психіки*, пов'язаний з внутрішнім світом людини, її настроєм, почуттями тощо; інакше кажучи, розлад є душевним, стосується душі [див.: 1, с. 1074].

Таким чином, ми з'ясували, що поняття «*психічний розлад*» означає *відсутність порядку в психічній системі, відсутність узгодженості, злагодженості, єдності між психічними структурами і функціями, відсутність психічної (душевної) рівноваги.*

Зміст (сутнісне значення) поняття «психічне порушення». Слово «порушення», також часто використовується в психіатрії. В сучасній українській мові воно має, зокрема, такі значення:

– відхилення від правил, відступ від законів, невідповідність традиції, звичаям і т. ін.;

– відхилення в перебігу фізіологічного процесу, функціонуванні якого-небудь органу і т. ін. [1, с. 1074].

Слово «порушення» походить від праслов'янського кореня «рух» і старослов'янського дієслова «роушити», що означає рушити, руйнувати [3, с. 150].

Тож за своїм сутнісним значенням поняття «психічне порушення» означає таку зміну руху певного психічного явища, процесу або психічної функції, що призводить до руйнування їх нормального перебігу (відхилення від нормального перебігу) або й до руйнування певного психічного явища, процесу, психічної функції.

Зміст понять «психічна хвороба» і «психічне захворювання». Слово *хвороба* в сучасній українській мові має такі значення:

1) порушення нормальної життєдіяльності організму під впливом несприятливих чинників внутрішнього й зовнішнього середовища; недуга, захворювання;

2) *переносне значення* – неприродне, надмірне захоплення чим-небудь, надзвичайний потяг до чогось [1, с. 1559].

Слово *захворювання* має подібні значення:

1) дія за значенням *захворювати*, тобто – зачинання хворіння, ставання хворим; занедужування;

2) порушення нормальної життєдіяльності організму; хвороба, недуга [1, с. 432].

Як бачимо, слова *хвороба* і *захворювання* з одного боку є повними синонімами, а з іншого – слово *захворювання* означає входження організму в процес хвороби, початок хвороби.

Відповідно, *психічна хвороба* – це порушення нормальної психічної життєдіяльності під впливом несприятливих чинників внутрішнього й зовнішнього середовища; психічна недуга; а *психічне захворювання* – це зачинання психічного хворіння, ставання психічно хворим, психічне занедужування, входження в процес психічної хвороби.

Людина, яка має яку-небудь хворобу, нездужає і є нездоровою, називається *хворою*.

Слова *хвороба*, *захворювання* і *хворий* походять від праслов'янського *хвогъ / хогъ*, яке виводиться з давнішого *сѹого-* (*сѹеро-*) «різати, колоти; наривати, гноїтися»; «хворий» – це первісно «каліка, травмована людина» (Мельничук, 1966, с. 219) вважалося спорідненим із давньоверхньонімецьким *swēran* «ятритися, здуватися, викликати біль», середньоверхньонімецьким *swēr* «біль, хвороба», німецьким *Schwär(e)*, *Geschwür* «болячка», авестійським *x^vara-* «рана» [4, с. 168].

Зміст поняття «психічна патологія». Слово *патологія* походить від грецьких слів *πάθος* «нещастя, страждання, горе» і *λόγος* «слово, розповідь, оповідання, учення» і в дослівному перекладі означає «учення про страждання». В сучасній українській мові воно має такі значення:

- 1) наука, що вивчає хворобливі процеси в організмі людини і тварин;
- 2) відхилення від норм життєдіяльності організму;
- 3) переносне значення – потворно-ненормальне відхилення від норми [1, с. 893-894].

Поняття «*психічна патологія*» зазвичай означає: відхилення від норм психічної життєдіяльності, відхилення від психічної норми, а для позначення науки про хворобливі процеси у психіці використовується поняття «*психопатологія*».

Підсумовуючи дослідження змісту (сутнісних значень) понять, зазначених у темі статті, ми дійшли таких **висновків**:

1) поняття «психічний розлад», «психічне порушення», «психічна хвороба», «психічне захворювання», «психічна патологія» за своїми сутнісними значеннями не є синонімами, і їх не варто використовувати як повністю взаємозамінні;

2) поняття «психічний розлад» вказує на такі факти, як: відсутність порядку в психічній системі; відсутність узгодженості, злагодженості, єдності між психічними структурами і функціями; відсутність психічної (душевної) рівноваги; а отже це поняття доречно використовувати в тих випадках, коли мова йде про стан всієї психіки як цілісної системи;

3) поняття «психічне порушення» вказує на факт руйнування нормального перебігу (відхилення від нормального перебігу) або ж руйнування певного психічного явища, процесу, психічної функції; тож це поняття доцільно використовувати, коли мається на увазі стан не всієї психіки, а лише певного психічного процесу або психічної функції;

4) поняття «психічна хвороба» доречно використовувати для позначення порушення нормальної психічної життєдіяльності під впливом несприятливих чинників внутрішнього й зовнішнього середовища, а поняття «психічне захворювання» варто вживати в тих випадках, коли мається на увазі початок психічного хворіння, психічне занедужування, входження в процес психічної хвороби;

5) поняття «психічна патологія» за своїм сутнісним значенням і своїм сучасним значенням охоплює всі варіанти душевних негараздів і відхилень від норм психічного функціонування та вміщує в собі всі психічні розлади, психічні порушення, психічні хвороби і психічні захворювання.

Список використаних джерел:

1 Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

2 Етимологічний словник української мови: у 7 т. Т. 3: Кора–М / уклад.: Р. В. Болдирев та ін.; редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін.; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1989. 552 с.

3 Етимологічний словник української мови: у 7 т. Т. 5: Р–Т / уклад.: Р. В. Болдирев та ін.; редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. Київ: Наук. думка, 2006. 704 с.

4 Етимологічний словник української мови: у 7 т. Т. 6: У–Я / уклад.: Г. П. Півторак та ін.; редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. Київ: Наук. думка, 2012. 568 с.